

การจัดการทรัพยากรทางธรรมชาติอย่างยั่งยืน ของชุมชนตำบลตะไละกาโปร์ อำเภอยะหริ่งจังหวัดปัตตานี¹

สมพร ไรยทั่ว²

รองศาสตราจารย์ ดร.วิทยา จิตนุพงศ์³

บทคัดย่อ

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาทรัพยากรทางธรรมชาติของชุมชนตำบลตะไละกาโปร์ อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี เพื่อศึกษาการจัดการทรัพยากรทางธรรมชาติอย่างยั่งยืนของชุมชนตำบลตะไละกาโปร์ อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี และเพื่อศึกษาปัญหาอุปสรรค และแนวทางในการจัดการทรัพยากรทางธรรมชาติอย่างยั่งยืนของชุมชนตำบลตะไละกาโปร์ อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการเลือกสุ่มแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้รวบรวมข้อมูล ได้แก่ การสังเกต การสัมภาษณ์ระดับลึก สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลในการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการศึกษา พบว่า ทรัพยากรทางธรรมชาติของชุมชนตำบลตะไละกาโปร์ อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี มีความหลากหลายและอุดมสมบูรณ์ มีพืชพันธุ์ไม้ที่ พบจำนวนทั้งหมด 22 ชนิดประกอบด้วย ไม้ยืนต้น 15 ชนิด ไม้พุ่มและกึ่งพุ่ม 7 ชนิด โดยพบว่าโกกงกางใบเล็กเป็นพันธุ์ไม้ที่พบบ่อยที่สุด และมีความโดดเด่นในพื้นที่มากที่สุดด้านทรัพยากรสัตว์น้ำที่พบเป็นจำนวนมากที่สุดในป่าชายเลน ได้แก่ หอยกัน (ชาวบ้านเรียก หอยตาควาย เพราะมีขนาดใหญ่) นอกจากทรัพยากรทางด้านป่าชายเลนแล้วยังมีทรัพยากรทางด้านทะเลที่ติดกับชายฝั่งทะเลด้านอ่าวไทย (ชาวบ้านเรียกว่าทะเลนอก) มีสัตว์น้ำที่พบเป็นจำนวนมากที่สุดได้แก่ ปลาทราย หรือปลาบูลอย ปลาหลังเขียว ปลาอินทรี กุ้งขาว และส่วนพื้นที่ด้านทิศตะวันตกติดกับชายฝั่งทะเลของอ่าวปัตตานี (ชาวบ้านเรียกว่าทะเลใน) มีสัตว์น้ำที่พบเป็นจำนวนมากที่สุดได้แก่ ปลากระบอก กุ้งแชบ๊วย และกุ้งกุลาดำ การจัดการทรัพยากรทางธรรมชาติอย่างยั่งยืน พบว่าในชุมชนตำบลตะไละกาโปร์ อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี 1) มีการอนุรักษ์ฟื้นฟูทรัพยากรทางธรรมชาติ โดยการจัดกิจกรรมให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการปลูกป่าโกกงกาง การปล่อย

คำสำคัญ : การจัดการทรัพยากร การมีส่วนร่วม

1 บทความเรียบเรียงจากการศึกษาอิสระเรื่อง “การจัดการทรัพยากรทางธรรมชาติอย่างยั่งยืนของชุมชน ตำบลตะไละกาโปร์ อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี” ซึ่งผ่านการสอบเรียบร้อยแล้ว โดยมีอาจารย์ที่ปรึกษา คือ รองศาสตราจารย์ ดร.วิทยา จิตนุพงศ์

2 นักศึกษาปริญญาโท โครงการหลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสหวิทยาการเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น มหาวิทยาลัยรามคำแหง

3 อาจารย์ที่ปรึกษาการศึกษาอิสระ

พันธุ์สัตว์น้ำชนิดต่างๆต่างๆ 2) มีการจัดกิจกรรมดูแลเขตพิทักษ์ป่าชายเลนและสัตว์น้ำ เพื่อให้ทรัพยากรทางธรรมชาติมีความอุดมสมบูรณ์และเกิดความยั่งยืน 3) มีการควบคุมและบังคับใช้กฎ ระเบียบของชุมชนใน 4) มีหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน ประชาชน เข้ามามีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมต่างๆ โดยการจัดทำเวทีประชาคมในหมู่บ้านเพื่อให้ชาวบ้านแสดงความคิดเห็นในเรื่องการจัดการทรัพยากรทางธรรมชาติ 5) จัดกิจกรรมปลูกป่าชายเลน ในวันสำคัญต่างๆ เช่น วันสิ่งแวดล้อมโลก เพื่อสร้างความตระหนักให้คนในชุมชนเห็นคุณค่าทรัพยากรที่มีอยู่มากยิ่งขึ้น 6) มีกลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลนและทรัพยากรชายฝั่ง ทำหน้าที่ประชาสัมพันธ์สร้างจิตสำนึกให้กับชาวบ้าน และช่วยกันวางแผนแก้ไขปัญหาาร่วมกัน ในส่วนปัญหา อุปสรรคที่พบคือ 1) ชาวบ้านขาดการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรทางธรรมชาติ โดยเฉพาะในเรื่องการร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ มีเพียงบางกลุ่มเท่านั้น 2) ค่านิยมที่เปลี่ยนแปลงไปของชาวบ้าน คนรุ่นใหม่ในชุมชนออกไปทำงานนอกบ้าน ไม่สืบทอดกิจการประมง ชาวบ้านเห็นคุณค่าของทรัพยากรทางธรรมชาติลดน้อยลง 3) ขาดผู้นำที่มีศักยภาพในการจัดการทรัพยากร ผู้นำที่ได้รับการแต่งตั้งอย่างเป็นทางการ มุ่งเน้นพัฒนาให้ความสำคัญในด้านอื่นๆ และแนวทางในการจัดการทรัพยากรทางธรรมชาติอย่างยั่งยืน พบว่า 1) ควรส่งเสริมให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรทางธรรมชาติเพื่อให้เกิดอย่างยั่งยืน 2) สร้างจิตสำนึกให้กับคนในชุมชนให้เห็นคุณค่าและประโยชน์ของทรัพยากรในท้องถิ่น 3) จัดสรรงบประมาณให้กับการทำกิจกรรมต่างๆ โดยเฉพาะในเรื่องของการจัดการทรัพยากรทางธรรมชาติ 4) ควรมีการวางแผนในการจัดการทรัพยากรทางธรรมชาติร่วมกันกับหน่วยงานอื่นๆ

บทนำ

โลกของเราประกอบไปด้วยทรัพยากรธรรมชาติที่เอื้ออำนวยต่อการดำรงชีวิตสิ่งมีชีวิตต่างๆ โดยเฉพาะมนุษย์ได้มีการพัฒนาความรู้ นำเอาทรัพยากรธรรมชาติมาใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อการดำรงชีวิตและเอื้ออำนวยความสะดวกสบายแก่ตนเองการนำเอาทรัพยากรธรรมชาติมาใช้ นั้น อาจจะทำให้ขาด ความรู้ ความเข้าใจขาดการวางแผนที่ดีโดยไม่คำนึงถึงผลกระทบที่จะตามมาที่จะส่งผลกระทบต่อความเสื่อมโทรมและการสูญเสียทรัพยากรธรรมชาติทำให้เกิดปัญหาสิ่งแวดล้อมตามมา ในอดีตที่ผ่านมาประเทศไทยได้มุ่งเน้นและให้ความสำคัญ กับการเร่งรัดพัฒนาเศรษฐกิจเพียงด้านเดียว ยังผลให้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมถูกทำลายลงอย่างมากและรวดเร็วจนขาด ความสมดุล เกิดปัญหาสิ่งแวดล้อมและมลพิษต่าง ๆ และมีความรุนแรงมากขึ้นตามลำดับ ซึ่งมี ผลกระทบทั้งโดยทางตรงและทางอ้อมต่อชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีของประชาชน แผนพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (2560 – 2564) ได้มีการปรับปรุง แนวทางการพัฒนา โดยให้ ความสำคัญในเรื่องการเติบโตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน “คืนสมดุลสู่ธรรมชาติ เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน”

ปัจจุบันทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมกำลังเป็นจุดอ่อนสำคัญต่อการรักษาฐานการผลิตและการให้บริการ รวมทั้ง การดำรงชีวิตของคนไทย ซึ่งปัญหาดังกล่าวเกิดจากการลดลงของพื้นที่ป่าไม้ ทรัพยากรดินเสื่อมโทรม ความหลากหลายทางชีวภาพถูกคุกคาม ความเสี่ยงในการขาดแคลนทรัพยากรน้ำในอนาคต ปัญหาสิ่งแวดล้อมเพิ่มสูงขึ้นตามการขยายตัวของเศรษฐกิจและชุมชนเมืองการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและภัยพิบัติทางธรรมชาติมีความผันผวนและรุนแรงมากขึ้น และข้อตกลงระหว่างประเทศเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศทวีความเข้มข้น ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อแนวทางการพัฒนาประเทศในอนาคต ดังนั้นการพัฒนาในระยะต่อไป จึงมุ่งเน้นการรักษาและฟื้นฟูฐานทรัพยากรธรรมชาติ การสร้างความมั่นคงด้านน้ำและการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำให้มีประสิทธิภาพ การสร้างคุณภาพสิ่งแวดล้อมที่ดี ดมมลพิษ และลดผลกระทบต่อสุขภาพของประชาชนและระบบนิเวศ การเพิ่มประสิทธิภาพการ ลดก๊าซเรือนกระจกและขีดความสามารถในการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ และการเพิ่ม ประสิทธิภาพการบริหารจัดการเพื่อลดความเสี่ยงจากภัยพิบัติและลดความสูญเสียในชีวิตและทรัพย์สินที่เกิดจากสาธารณภัย

จะเห็นได้ว่าทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีความสำคัญและจำเป็นต่อมนุษย์เราเป็นอย่างมาก อีกทั้งอำนวยความสะดวกแก่มนุษย์ในด้านต่าง ๆ กล่าวคือสามารถนำมาใช้ประกอบอาหาร เครื่องนุ่งห่ม ยารักษาโรค และที่อยู่อาศัย หากขาดแคลนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่จำเป็นแล้ว ก็จะทำให้เกิดปัญหากับมนุษย์อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ด้วยเหตุผลดังกล่าวจึงพบอยู่เสมอว่า ชุมชน ตำบล อำเภอ จังหวัด ขาดแคลนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่ดีเยี่ยมแสดงให้เห็น ถึงความลำบากยากไร้ ของประชาชนในท้องถิ่น เนื่องจากประชาชน ได้อาศัยทรัพยากรธรรมชาติต่าง ๆ ที่มีอยู่ในท้องถิ่น เพื่อการประกอบอาชีพ เช่น ทรัพยากรดิน ทรัพยากรป่าไม้ทรัพยากรน้ำ เป็นต้น นอกจากนี้ปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมซึ่งใกล้ชิดกับความ เป็นอยู่ของ ประชาชน เช่น มลพิษทางอากาศ มลพิษทางน้ำและขยะมูลฝอย ซึ่งถ้าไม่มีแนวทางที่ดีในการจัดการ หรือแก้ไขแล้วนั้นย่อมส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของประชาชนในที่สุด

ผู้วิจัยจึงได้เล็งเห็นว่าทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนมีความสำคัญมาก สามารถนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์ ในหลายๆด้าน เช่น นำมาประกอบอาหาร ใช้เป็นเครื่องนุ่งห่ม ใช้เป็นยารักษาโรค หรือนำมาดัดแปลงเป็นที่อยู่อาศัย ดังนั้นการจัดการทรัพยากรทางธรรมชาติที่ดีต้องอาศัยความร่วมมือจากหน่วยงานภาครัฐ ภาคประชาชน โดยการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Decision Making), การดำเนินงาน (Implementation), การรักษาผลประโยชน์ (Benefit) และการประเมินผล (Evaluation) เป็นกระบวนการที่คนในชุมชนจะเข้ามามีส่วนร่วมในการ ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมตัดสินใจ ร่วมแก้ไขปัญหาเพื่อให้ทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่นเกิดความยั่งยืนและสืบทอดให้ลูกหลานต่อไปในอนาคต

การศึกษาครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ จะเก็บรวบรวมข้อมูลในพื้นที่จากกลุ่มตัวอย่างจะทำให้ทราบถึงทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่นของชุมชนตำบลตะโล๊ะกาโปร์

อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี การจัดการทรัพยากรทางธรรมชาติเพื่อให้เกิดความยั่งยืน ในชุมชน การมีส่วนร่วมของคนในชุมชน ปัญหา อุปสรรค และแนวทางแก้ไขในการจัดการ ทรัพยากรทางธรรมเพื่อนำไปสู่ความยั่งยืนของทรัพยากรในท้องถิ่น การสร้างความรู้ความเข้าใจ ให้ชุมชนเกิดความตระหนักและเห็นคุณค่าของทรัพยากรมากยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

- 1) เพื่อศึกษาทรัพยากรทางธรรมชาติของชุมชนตำบลตะโล๊ะกาโปร์ อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี
- 2) เพื่อศึกษาการจัดการทรัพยากรทางธรรมชาติอย่างยั่งยืน ของชุมชน ตำบลตะโล๊ะกาโปร์ อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี
- 3) เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค และแนวทางในการจัดการทรัพยากรทางธรรมชาติอย่าง ยั่งยืนของชุมชนตำบลตะโล๊ะกาโปร์ อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี

การทบทวนวรรณกรรม

แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการ

การบริหารหรือการจัดการ เป็นศาสตร์แขนงหนึ่งที่มีความสำคัญและจำเป็นต่อ การดำเนินกิจกรรมของหน่วยงานทุกระดับโดยการบริหาร (Administration) นิยมใช้ในภาครัฐ หรืองานที่เกี่ยวกับนโยบายและการจัดการ (Management) นิยมใช้ในภาคธุรกิจเอกชนซึ่ง The Encyclopedia Americana ได้ขยายความว่า การบริหารและการจัดการใช้ทดแทนกันได้ คำว่า “การบริหาร” เป็นการจัดการบริหารระดับสูง ส่วน “การจัดการ” เป็นศิลปะของการประสานองค์ประกอบหรือปัจจัยการผลิตเพื่อมุ่งความสำเร็จตามเป้าหมายขององค์การเป็น ความสำเร็จตามวัตถุประสงค์โดยอาศัยแรง วัสดุ และเครื่องจักรการบริหารจัดการ (Lunenbug & Ornstein 1996, อ้างถึงในสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ 2546 : 69)

เออร์เนสต์ เดล (Ernest Dale, อ้างถึงใน สมคิด บางโม, 2539 : 29) กล่าวไว้ว่า การจัดการ คือ กระบวนการจัดองค์การและการใช้ทรัพยากรต่างๆ ให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ล่วงหน้า

สมคิด บางโม (2539, หน้า 29) ได้แสดงถึง การจัดการ คือ ศิลปะในการใช้คน เงิน วัสดุ อุปกรณ์ขององค์การและนอกองค์การเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ขององค์การอย่างมีประสิทธิภาพมี องค์ประกอบที่สำคัญ

หลักการจัดการ

แนวคิดและทฤษฎีองค์การของ ฟาโย (Fayol, 1925) ได้แสดงถึง ด้วยหลักการจัดการ ในการบริหารงานของผู้บริหารงานทั้งภาครัฐและเอกชน (Private and Public) และสรุป หลักการจัดการได้ 2 ประเด็น คือ

1) หลักเกี่ยวกับหน้าที่การจัดการ (Management Functions) กระบวนการจัดการงาน ประกอบด้วยหน้าที่ 5 ประการ หรือที่เรียกชื่อย่อว่า POCCC ดังนี้

- 1.1 การวางแผน (Planning)
- 1.2 การจัดองค์การ (Organizing)
- 1.3 การบังคับบัญชาสั่งการ (Commanding)
- 1.4 การประสานงาน (Coordinating)
- 1.5 การควบคุม (Controlling)

2) หลักการจัดการ (Management Principles) ได้กำหนดหลักทั่วไปที่ใช้ในการจัดการ ซึ่งเป็นที่ยอมรับกันทั่วไป ที่เรียกว่าหลัก 14 ประการของฟาโยล ได้แก่

- 2.1 หลักอำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบ (Authority and Responsibility)
- 2.2 หลักของการมีผู้บังคับบัญชาเพียงคนเดียว (Unity of Command)
- 2.3 หลักของการไปในทิศทางเดียวกัน (Unity of Direction)
- 2.4 หลักสายการบังคับบัญชา (Scalar Chain)
- 2.5 หลักของการแบ่งงานกันทำ (Division of Work of Specialization)
- 2.6 หลักความมีระเบียบวินัย (Discipline)
- 2.7 หลักประโยชน์ของส่วนบุคคลเป็นรองจากประโยชน์ของส่วนรวม (Subordination of the Individual Interest to General Interest)
- 2.8 หลักของการให้ผลตอบแทน (Remuneration)
- 2.9 หลักของการรวมอำนาจ (Centralization)
- 2.10 หลักความเป็นระเบียบเรียบร้อย (Order)
- 2.11 หลักความเสมอภาค (Equity)
- 2.12 หลักการความมั่นคงในการทำงาน (Stability of Tenure)
- 2.13 หลักความคิดริเริ่ม (Initiative)
- 2.14 หลักความสามัคคี (Esprit de Corps)

ฟาโย (Fayol, 1961 อ้างถึงใน ธงชัย สันติวงษ์, 2540 หน้า 40) ได้แสดงถึงกระบวนการบริหาร หรือการจัดการประกอบด้วยหน้าที่ทางการจัดการ 5 ประการ คือ

1. การวางแผน (Planning) หมายถึง ภาระหน้าที่ของผู้บริหารที่จะต้องทำการคาดการณ์ล่วงหน้าหรือเหตุการณ์ต่างๆ ที่จะมีผลกระทบต่อการทำงาน และกำหนดขึ้นเป็นแผนการปฏิบัติงานหรือวิถีทางที่จะปฏิบัติเอาไว้ เพื่อสำหรับเป็นแนวทางของการทำงานในอนาคต

2. การจัดองค์การ (Organizing) หมายถึง ภาระหน้าที่ที่ผู้บริหารจะต้องจัดให้มีโครงสร้างของงานต่างๆ และอำนาจหน้าที่ทั้งเพื่อให้เครื่องจักร สิ่งของและตัวคนอยู่ในส่วนประกอบที่เหมาะสมในอันที่จะช่วยให้งานขององค์การบรรลุผลสำเร็จได้

3 การบังคับบัญชาสั่งการ (Commanding) หมายถึง หน้าที่ในการสั่งงานต่างๆ ของผู้ใต้บังคับบัญชา ซึ่งกระทำให้งานสำเร็จผลด้วยดี โดยที่ผู้บริหารจะต้องกระทำตนเป็นตัวอย่างที่ดีจะต้องเข้าใจผู้ใต้บังคับบัญชา

4 การประสานงาน (Coordinating) หมายถึง ภาระหน้าที่ที่จะต้องเชื่อมโยงงานของทุกคนให้เข้ากันได้และกำกับให้ไปสู่จุดหมายหมายเดียวกัน

5 การควบคุม (Controlling) หมายถึง ภาระหน้าที่ในการที่จะต้องกำกับให้สามารถประกันได้ว่ากิจกรรมต่างๆ ที่ทำไปนั้นสามารถเข้ากันได้กับแผนที่ได้วางไว้แล้ว

หน้าที่ในการจัดการของ ฟาโย (Fayol) ถือได้ว่า เป็นวิถีทางที่จะให้ผู้บริหารทุกคนสามารถบริหารงานของตนให้บรรลุสำเร็จตามเป้าหมายได้ ยังเป็นหลักเกณฑ์ที่ได้ใช้ปฏิบัติอยู่จนทุกวันนี้เพราะไม่ว่าเราจะยกเอากิจการใด ก็ตามขึ้นมาแยกแยะดู ก็จะเห็นว่างานบริหารขององค์การทุกวันนี้มีการจัดแบ่งหน้าที่ของผู้บริหารไว้ใกล้เคียงกับหลักเกณฑ์ที่ ฟาโย ได้แบ่งเอาไว้ ในขณะที่การบริหารองค์การสมัยใหม่นั้นจะต้องมององค์การอย่างเป็นระบบที่มีสิ่งแวดล้อมเข้ามาเกี่ยวข้องในการบริหารงาน แนวคิดในเรื่องระบบจึงจำเป็นที่ผู้บริหารในองค์การต้องเข้าใจและปรับตัวให้เข้ากับสิ่งที่มีผลกระทบต่อองค์การ

สรุป ความหมายของ “การจัดการ” หมายถึง กระบวนการ กิจกรรมหรือการศึกษาเกี่ยวกับการปฏิบัติหน้าที่ในอันที่จะเชื่อมั่นได้ว่า กิจกรรมต่าง ๆ ดำเนินไปในแนวทางที่จะบรรลุผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งหน้าที่อันที่จะสร้างและรักษาไว้ซึ่งสถานะที่จะเอื้ออำนวยต่อการบรรลุวัตถุประสงค์ ด้วยความพยายามร่วมกันของกลุ่มบุคคล

การจัดการเป็นทั้งศาสตร์และศิลป์ เนื่องจากการจัดการเป็นความรู้ที่สามารถถ่ายทอดมีหลักเกณฑ์ สามารถพิสูจน์ความจริงได้ ตลอดจนได้รับการศึกษาค้นคว้ากันอย่างต่อเนื่องส่วนในแง่ของการเป็นศิลป์ ซึ่งหมายถึงการประยุกต์เอาความรู้มาใช้ให้เกิดประโยชน์เพราะการจัดการในองค์กรแต่ละองค์กรมีปัจจัยที่แตกต่างกัน ดังนั้นศาสตร์หรือความรู้ใน ด้านการจัดการเพียงอย่างเดียวจึงไม่สามารถจะนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์กับองค์กรได้ จำเป็นต้องประยุกต์ความรู้ให้เหมาะสมและสอดคล้องกับองค์กรแต่ละองค์กร

แนวคิดเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ความหมายของการอนุรักษ์ อำนาจ เจริญศิลป์ (2544) ได้แสดงถึงการอนุรักษ์คือการสงวนรักษา หมายถึง การใช้ การระวังรักษาทรัพยากรด้วยวิธีฉลาด และให้เกิดประโยชน์มากที่สุด

เกษม จันทรแก้ว (2540) ได้แสดงถึง การอนุรักษ์ หมายถึง การเก็บรักษา สงวน ซ่อมแซม ปรับปรุงและการใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพื่อจะได้เอื้ออำนวยให้คุณภาพสูงในการ สนองความเป็นอยู่ของมนุษย์ตลอดไป หรืออีกความหมายก็คือ การใช้ตามความต้องการและประหยัดไว้ใช้เพื่ออนาคต

วิชัย เทียนน้อย (2533) ได้แสดงถึง การอนุรักษ์ หมายถึง การนำเอาทรัพยากรธรรมชาติมาใช้ให้เกิดประโยชน์ และยืดอายุการใช้งานให้นานที่สุด ดังนั้นการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ จึงต้องกระทำด้วยความฉลาด แต่มิได้หมายความว่า จะเก็บรักษาสิ่งเหล่านั้นโดยมิได้นำมาใช้ให้เกิดประโยชน์

นิวัตี เรื่องแก้ว (2537) ได้แสดงถึง การอนุรักษ์ หมายถึง การรู้จักนำทรัพยากรธรรมชาติมาใช้ประโยชน์อย่างฉลาด ให้เป็นประโยชน์ต่อมหาชนมากที่สุดสูญเสียน้อยที่สุด ใช้ได้นาน และต้องกระจายการใช้ประโยชน์ให้ทั่วถึงกันโดยถูกต้องตามกาลเทศะด้วย

สรุปได้ว่า การอนุรักษ์ คือ วิธีการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า และรวมทั้งก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อมนุษย์และยาวนานที่สุด โดยสูญเสียทรัพยากรน้อยที่สุด และต้องใช้ทรัพยากรให้เกิดประโยชน์และคุ้มค่ามากที่สุด

การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

การจัดการ (Management) หมายถึง การดำเนินงานอย่างมีประสิทธิภาพในรูปแบบต่างๆ ทั้งด้านการจัดหา การเก็บรักษา การซ่อมแซม การใช้อย่างประหยัด และการสงวนรักษา เพื่อให้ กิจกรรมที่ดำเนินการนั้นสามารถให้ผลยั่งยืนต่อมวลมนุษยและธรรมชาติ โดยหลักการแล้ว “การจัดการ” จะต้องมีแนวทางการดำเนินงาน ขบวนการ และขั้นตอนรวมทั้งจุดประสงค์ ในการดำเนินงานที่ชัดเจนแน่นอน (พรชัย ธรรมธรรม และจินตนา ทวีมา, 2538)

การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม หมายถึง การดำเนินงานต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งในด้านการจัดหา การเก็บรักษา การซ่อมแซม การใช้อย่างประหยัด และการสงวนรักษา เพื่อให้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมนั้นสามารถเอื้ออำนวยประโยชน์แก่มวลมนุษย์ได้ใช้ตลอดไปอย่างไม่ขาดแคลนหรือมีปัญหาใดๆ หรืออาจจะหมายถึงกระบวนการจัดการ แผนงานหรือกิจกรรมในการจัดสรรและการใช้ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเพื่อสนองความต้องการในระดับต่างๆ ของมนุษย์ และเพื่อให้ บรรลุเป้าหมายสูงสุดของการพัฒนาคือเสถียรภาพทางเศรษฐกิจ - สังคมและคุณภาพสิ่งแวดล้อม โดยยึดหลักการอนุรักษ์ด้วยการใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างฉลาด ประหยัด และก่อให้เกิดผลเสียต่อสิ่งแวดล้อมน้อยที่สุดเท่าที่จะทำได้ (พรชัย ธรรมธรรม และจินตนา ทวีมา, 2538)

การจัดการทรัพยากรธรรมชาติ หมายถึง การดำเนินงานอย่างมีประสิทธิภาพต่อสิ่งที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติและให้ประโยชน์ต่อมนุษย์ ทั้งในด้านการจัดหา การเก็บรักษา การซ่อมแซม การใช้อย่างประหยัด รวมทั้งการสงวนเพื่อให้ทรัพยากรธรรมชาตินั้นสามารถให้ผลได้อย่าง ยาวนาน

การจัดการสิ่งแวดล้อม หมายถึง การดำเนินงานอย่างมีประสิทธิภาพเพื่อทำให้สิ่งที่อยู่รอบๆ ตัวเรามีผลดีต่อคุณภาพชีวิต นั่นก็คือจะต้องดำเนินการป้องกันไม่ให้เกิดปัญหาภาวะมลพิษ ที่จะมึผลต่อการดำรงชีวิตอยู่อย่างมีความสุข ปลอดภัย

การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจะต้องยึดหลักการทางอนุรักษ์วิทยาเพื่อประกอบการดำเนินงานในการจัดการดังนี้ คือ

1. การใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจะต้องเป็นไปอย่างสมเหตุสมผลใช้อย่างฉลาดหรือใช้ตามความจำเป็น ไม่ใช้อย่างฟุ่มเฟือยและไม่เกิดการสูญเปล่า หรือเกิดการสูญเปล่าน้อยที่สุด
2. การประหยัดของที่หายากและของที่กำลังสูญพันธุ์
3. การปรับปรุง ซ่อมแซมสิ่งที่เสื่อมโทรมให้คืนสภาพก่อนนำไปใช้ เพื่อให้ระบบสิ่งแวดล้อมดีขึ้น

สรุป การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมการดำเนินงานต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งในด้านการจัดหา การเก็บรักษา การซ่อมแซม การใช้อย่างประหยัด และการสงวนรักษา เพื่อให้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม นั้นสามารถเอื้ออำนวยประโยชน์แก่มวลมนุษยชาติได้ใช้ตลอดไปอย่างไม่ขาดแคลนหรือมีปัญหาใดๆ หรืออาจจะหมายถึงกระบวนการจัดการ แผนงานหรือกิจกรรมในการจัดสรรและการใช้ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเพื่อสนองความต้องการในระดับต่างๆ ของมนุษย์ และเพื่อให้บรรลุเป้าหมายสูงสุดของการพัฒนาคือเสถียรภาพทางเศรษฐกิจ สังคมและคุณภาพสิ่งแวดล้อม โดยยึดหลักการอนุรักษ์ด้วยการใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างฉลาดประหยัด และ ก่อให้เกิดผลเสียต่อสิ่งแวดล้อมน้อยที่สุดเท่าที่จะทำได้

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชน

การมีส่วนร่วมของชุมชนและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องแต่ละภาคส่วนที่ได้เข้ามามีส่วนร่วมในรูปแบบต่างๆ มีความสำคัญจะทำให้เกิดความเข้มแข็งภายในชุมชน และเกิดเครือข่ายชุมชนในการร่วมกันคิด ร่วมกันทำ ร่วมกันพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว มีนักวิชาการและองค์กรที่เกี่ยวข้องให้คำจำกัดความเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชนและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องไว้หลายแง่มุมดังนี้

ยุวัฒน์ วุฒิเมธี (2526, หน้า 253) ได้แสดงถึง การมีส่วนร่วมของชุมชนว่าเป็น การเปิดโอกาสให้ชุมชนได้มีส่วนร่วมในความคิดริเริ่ม การพิจารณา ตัดสินใจ การร่วมปฏิบัติ และร่วมรับผิดชอบในเรื่องต่างๆ อันมีผลกระทบต่อประชาชน

เสนห์ จามริก (2527, หน้า 22) ได้แสดงถึง การมีส่วนร่วมของชุมชนว่าไม่ได้หมายความว่าดึงประชาชนเข้ามามีกิจกรรมตามที่นักวิชาการหรือองค์กรพัฒนาตั้งขึ้น แท้จริงแล้วต้องให้มีชุมชนมีกิจกรรม และ วิธีดำเนินการของเขาเองในชุมชน

วันรัก มิ่งมณีนาคิน (2531, หน้า 10) ได้แสดงถึง การมีส่วนร่วมของประชาชนว่าเป็น การเข้าร่วมอย่างแข็งขันและอย่างเต็มที่ของกลุ่มบุคคลผู้มีส่วนได้เสียในทุกขั้นตอนของโครงการหรืองานพัฒนาชนบท โดยเฉพาะอย่างยิ่งการมีส่วนร่วมในอำนาจ การตัดสินใจและหน้าที่ความรับผิดชอบ การมีส่วนร่วมเข้าร่วมจะเป็นเครื่องประกันว่าสิ่งที่ ผู้มีส่วนได้เสียต้องการที่สุดนั้น

จักได้รับการตอบสนองและทำให้มีความเป็นไปได้มาก ขึ้นว่าสิ่งที่ทำไปนั้นจะตรงกับความต้องการที่แท้จริง และมั่นใจมากขึ้นว่าผู้เข้าร่วม ทุกคนจะได้รับประโยชน์เสมอหน้ากัน

นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์ (2546, หน้า 183) ได้แสดงถึง การมีส่วนร่วมว่า เกี่ยวข้องกับจิตใจ และอารมณ์ของบุคคลหนึ่งในสถานการณ์กลุ่ม ซึ่งผลของการเกี่ยวข้องดังกล่าวเป็นเหตุเร้าใจให้ กระทำการให้บรรลุ จุดมุ่งหมายของกลุ่มนั้น กับทั้งทำให้เกิดความมีส่วนร่วมรับผิดชอบกับ กลุ่มดังกล่าวด้วย

โกวิทย์ พวงงาม (2545, หน้า 56) ได้แสดงถึง การมีส่วนร่วมว่า เป็นกระบวนการของกลุ่มองค์กรชุมชนมีการร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมลงมือปฏิบัติ โดยมีความเข้าใจปัญหาของตน และตระหนักถึงสิทธิ์ของตนที่มีต่อสิ่งนั้น ซึ่งความรู้สึกเหล่านี้จะเกิดขึ้นได้ด้วยการที่บุคคล ได้รับข้อมูลใหม่ที่จะช่วยเพิ่มอำนาจความคิด และโอกาสได้ร่วมวิเคราะห์ และตัดสินใจกำหนด เป้าหมายในกิจกรรมเหล่านั้น

นรินทร์ชัย พัฒนพงศา (2546, หน้า 4) ได้แสดงถึง การมีส่วนร่วมว่าเป็นการที่ฝ่ายหนึ่ง ฝ่ายใดที่ไม่เคยได้เข้าร่วมในกิจกรรมต่างๆ หรือเข้าร่วมการตัดสินใจหรือเคยมาเข้าร่วมด้วย เล็กน้อยได้เข้าร่วมด้วยมากขึ้น เป็นไปอย่างมีอิสรภาพเสมอภาคมิใช่มีส่วนร่วมอย่างผิวเผินแต่ เข้าร่วมด้วยอย่างแท้จริงยิ่งขึ้นและการเข้าร่วมนั้นต้องเริ่มตั้งแต่ขั้นแรกจนถึงขั้นสุดท้ายของ โครงการ

สรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรทางธรรมชาติของชุมชนท้องถิ่น จะประสบความสำเร็จได้ทุกคนทุกฝ่ายต้องร่วมมือกัน เปิดโอกาสให้ชุมชนหรือผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง แต่ละภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วมในรูปแบบต่างๆ ในการอนุรักษ์ ฟื้นฟู ทรัพยากรทางธรรมชาติ การสร้างความเข้มแข็งและเครือข่ายของชุมชน เป็นการสร้างแรงจูงใจในการทำกิจกรรมใด กิจกรรมหนึ่ง อาจเป็นการเข้าร่วมแบบทางตรงหรือทางอ้อมก็ได้

การมีส่วนร่วมของประชาชนที่นำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน

การมีส่วนร่วมของประชาชนที่นำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนนั้นประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ซึ่งหากขาดขั้นตอนใดขั้นตอนหนึ่งไป จะทำให้การมีส่วนร่วมของประชาชนที่จะนำไปสู่ การพัฒนาชุมชนที่ยั่งยืนจะไม่สามารถเกิดขึ้นได้อย่างสมบูรณ์ โดย 5 ขั้นตอน ได้แก่

- (1) การมีส่วนร่วมในการรับรู้ สามารถให้ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ
- (2) การมีส่วนร่วมในการเลือกและเสนอแนวทางเพื่อตัดสินใจ
- (3) การมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจ
- (4) การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานติดตามตรวจสอบ
- (5) การมีส่วนร่วมรับประโยชน์ และเป็นเจ้าของนโยบายสาธารณะ

การบริหารภาครัฐได้มีวิวัฒนาการมาเป็นลำดับ จากการบริหารรัฐกิจแบบดั้งเดิมมาสู่ การบริหารภาครัฐตามหลักธรรมาภิบาลโดยการบริหารรัฐกิจแบบดั้งเดิมนั้น รูปแบบของการ บริหารงานจะเป็น การบริหารภาครัฐเพื่อประชาชน โดยมีแนวคิดการให้บริการสาธารณะคือ ผู้บริหารระดับสูง/ผู้บริหารมีอาชีพเป็นผู้กำหนดแผนงาน นโยบาย จัดสรร ทรัพยากร และ

ผลักดันลงไปยังผู้ปฏิบัติงาน โดยรับนโยบายไปดำเนินงานให้บริการกับประชาชนและกลุ่มเป้าหมายหลักซึ่งเป็นผู้รับผลประโยชน์จากการทำงาน

ปัจจุบันการบริหารภาครัฐได้ก้าวสู่การบริหารตามหลักธรรมาภิบาลที่มีรูปแบบการบริหารงานเป็นการบริหารเพื่อประโยชน์สุขของประชาชนคือทำให้บริการสาธารณะที่มีคุณภาพโดยจัดให้มีการบริการสาธารณะที่เหมาะสมสำหรับกลุ่มเป้าหมายที่เหมาะสม ในเวลาที่เหมาะสมและใช้ทรัพยากรที่เหมาะสม ซึ่งจะเชื่อมโยงเข้ามาสู่แนวคิดการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วม โดยนำความต้องการของประชาชนมาเป็นหลักให้ผู้บริหารกำหนดยุทธศาสตร์ จัดสรรทรัพยากร แก้ปัญหา กำกับผลงานและให้ผลตอบแทนที่เป็นธรรมแล้วผลักดันยุทธศาสตร์เพื่อแปลงนโยบายสู่การปฏิบัติบริหารงานราชการ กำกับดูแลผลงาน รวมทั้งพัฒนาองค์กรและงานเพื่อให้ผู้ปฏิบัติส่วนหน้าที่ให้บริการสาธารณะที่ตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนและกลุ่มเป้าหมาย

การบริหารราชการแบบมีส่วนร่วม คือ การจัดระบบบริหารราชการ ขั้นตอนวิธีการปฏิบัติงานและโครงสร้างของการบริหารราชการ ซึ่งเป็นระบบที่เปิดให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมเป็นไปตามหลักธรรมาภิบาลที่ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของประชาชน เปิดเผยโปร่งใส เท่าเทียมกัน เป็นประชาธิปไตย และเน้นประชาชนเป็นศูนย์กลาง ดังนั้น ในการจัดโครงสร้างส่วนราชการ จึงจำเป็นต้องเข้าหลักการของการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วม และต้องเข้าใจว่าในกระบวนการทำงานในเชิงนโยบายสาธารณะนั้น การมีส่วนร่วมของประชาชนถึงเป็นสิ่งสำคัญ จึงต้องจัดโครงสร้างและกำหนดบทบาทภารกิจให้เหมาะสม โดยพิจารณาความจำเป็นของการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วม

รูปแบบและขั้นตอนการมีส่วนร่วมของประชาชน

ขั้นตอนการมีส่วนร่วมของประชาชน 4 ขั้นตอน ทวีศักดิ์ ปักษา ได้แบ่งไว้ดังนี้ (เจิมศักดิ์ ปิ่นทอง, 2527 , หน้า 41 ; อ้างอิงมาจาก ทวีศักดิ์ ปักษา, 2550 , หน้า 25)

1. การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหา
2. การมีส่วนร่วมในการค้นการวางแผนดำเนินกิจกรรม
3. การมีส่วนร่วมในการลงทุนและปฏิบัติงาน
4. การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลงาน

กระบวนการและขั้นตอนการมีส่วนร่วม

กระบวนการและขั้นตอนของการมีส่วนร่วม อันหมายถึงความรวมถึงการมีส่วนร่วมของประชาชนด้วย มีนักวิชาการและผู้ทีศึกษาได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการและขั้นตอนของการมีส่วนร่วม ดังนี้

อรธณพ พงษ์วาท (2530, หน้า 98) ได้แสดงถึง กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน เริ่มตั้งแต่ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการวางแผน จนถึงลงมือปฏิบัติตามแผนและการประเมินซึ่งจะต้องมีการปรึกษาหารือร่วมกันเพื่อระบุปัญหา และจัดลำดับความสำคัญของปัญหาตลอดจนวิธีการปฏิบัติที่เห็นว่าเป็นไปได้

กายจนา แก้วเทพ (2530, หน้า 210-211) ได้แสดงถึง กระบวนการมีส่วนร่วมสำหรับการสร้างระบบการพึ่งตนเอง ดังนี้

1. จิตสำนึกและความตื่นตัว ให้ประชาชนมีความเชื่อมั่นในศักยภาพของตนเอง ในหลักการที่ว่าคนจนสามารถช่วยตนเองพร้อม ๆ กับช่วยเหลือผู้อื่นได้
2. การตั้งองค์กร การดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ไม่ใช่เรื่องปัจเจกบุคคลแต่ต้องเป็นการดำเนินกิจกรรมรวมกัน รับผิดชอบร่วมกัน
3. การมีส่วนร่วมของสมาชิกทุกคนในกลุ่ม สมาชิกจะต้องมีส่วนร่วมในกิจกรรมทุกขั้นตอน
4. การสำแดงศักยภาพของกลุ่มสามารถแสดงออกได้ 2 ทาง คือการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เป็นการแสดงพลังความสามัคคีในกลุ่ม เพื่อลดการพึ่งพาหรือการถูกเอาเปรียบจากภายนอก และการต่อรองกับภายนอกเป็นการแสดงพลังที่มีอยู่ด้วยการต่อรองกับภายนอกกลุ่ม ทั้งทางด้านราคาหรือบริการ หรือเพื่อรักษาความเป็นอิสระของกลุ่มซึ่งการแสดงพลังของกลุ่มทั้ง 2 วิธี จะต้องมีความสัมพันธ์กัน

สมพันธ์ เตชะอธิก (2531, หน้า 63) ได้แสดงถึง การมีส่วนร่วมและพึ่งตนเองของชาวบ้านว่า จำเป็นต้องเข้าร่วมในกระบวนการพัฒนา ตั้งแต่เริ่มคิด แลกเปลี่ยนความคิดในโครงการต่าง ๆ การตัดสินใจทำหรือไม่ทำ และดำเนินการ โดยคำนึงถึงผลประโยชน์และการใช้ทรัพยากรท้องถิ่น เน้นการพึ่งตนเองเป็นหลักมากกว่าที่จะคิดพึ่งพาจากภายนอก

วิรัช วิรัชนิภาวรรณ (2535, หน้า 61-63) ได้แสดงถึง การมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการพัฒนาชนบทว่า ประชาชนควรเข้าไปมีส่วนร่วม ในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหา การวางแผนดำเนินกิจกรรม การวางแผนดำเนินกิจกรรม การลงทุน และการปฏิบัติงาน การติดตามและประเมินผล

อคิน รพีพัฒน์ (2527, หน้า 107-111) ได้แสดงถึง การมีส่วนร่วมในการพัฒนาชนบท ประชาชนจะต้องมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหา และจัดลำดับความสำคัญของปัญหา การวิเคราะห์หาสาเหตุและที่มาของปัญหา การเลือกวิธีการและการวางแผนในการแก้ไขปัญหา การดำเนินการตามแผน สุดท้ายคือ การประเมินผลเพื่อวิเคราะห์ปัญหาอุปสรรคและปัจจัยที่มีส่วนที่ทำให้เกิดความสำเร็จในการพัฒนา และแบ่งการมีส่วนร่วมของประชาชนออกเป็น 4 ขั้นตอน ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหา สาเหตุของปัญหา รวมถึงแนวทางการแก้ปัญหา รวมถึงแนวทางการแก้ไขปัญหา เป็นขั้นตอนที่ให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและความต้องการของชุมชนตลอดจนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ จัดเรียงลำดับความสำคัญของปัญหา วิเคราะห์หาสาเหตุของปัญหา และแนวทางต่าง ๆ ที่อาจนำมาใช้ในการแก้ปัญหานั้น ๆ
2. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจเลือกแนวทางและการวางแผนพัฒนาเพื่อแก้ไขปัญหา เป็นขั้นตอนที่ให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการพิจารณาแนวทางและวิธีการที่จะใช้ในการแก้ปัญหา

ตัดสินใจกำหนดวิธีการและแนวทางการดำเนินงาน รวมถึงการวางแผนเพื่อแก้ปัญหาพร้อมกับผู้ปฏิบัติงาน

3. การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานในกิจกรรมการพัฒนาตามแผน เป็นขั้นตอนที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการดำเนินงานตามแผนเพื่อแก้ปัญหา โดยการสร้างประโยชน์ด้วยการสนับสนุนทรัพยากร วัสดุอุปกรณ์และแรงงาน

4. การมีส่วนร่วมในการประเมินผลงานกิจกรรมการพัฒนา เป็นขั้นตอนที่ให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการติดตาม ตรวจสอบผลการปฏิบัติงาน ร่วมกับผู้ปฏิบัติงานโดยเข้าร่วมประเมินว่าการดำเนินการที่ได้กระทำไปนั้นสำเร็จตามวัตถุประสงค์เพียงใด

นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์ (2527, หน้า 168) ได้แสดงถึง เงื่อนไขการมีส่วนร่วมในกระบวนการบริหารของประชาชนจะต้องประกอบด้วย ประชาชนต้องมีอิสรภาพที่จะมีส่วนร่วม ประชาชน มีขีดความสามารถที่จะมีส่วนร่วม และประชาชนปรารถนาและเต็มใจที่จะมีส่วนร่วม

เจิมศักดิ์ ปิ่นทอง (2525, หน้า 11-13) ได้แสดงถึง การแบ่งขั้นตอนการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้ 4 ขั้นตอน คือ การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหา การมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินกิจกรรม การมีส่วนร่วมในการลงทุนและปฏิบัติงาน การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลงาน

สรุปได้ว่า กระบวนการและขั้นตอนการมีส่วนร่วมของประชาชนหมายถึงการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนมากที่สุด มิใช่มีส่วนร่วมเพียงขั้นตอนใดขั้นตอนหนึ่ง ประชาชนควรเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการตั้งแต่เริ่มแรก คือ การมีส่วนร่วมในการเริ่มคิดในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหาหรือริเริ่มการดำเนินการ ต่อมาควรมีส่วนร่วมในขั้นตอนของการวางแผนดำเนินการ และการมีส่วนร่วมในการพิจารณาตัดสินใจในการดำเนินการ และการมีส่วนร่วมในขั้นการติดตามตรวจสอบประเมินผลการดำเนินการตามโครงการต่างๆ อันมีผลกระทบถึงตัวประชาชนเองทั้งในลักษณะของปัจเจกชนและการมีส่วนร่วมของประชาชนในลักษณะกลุ่ม

วิธีการดำเนินการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยกรณีศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการสัมภาษณ์ โดยสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง หรือการสัมภาษณ์แบบเป็นทางการ (Structured interview or Formal interview) ลักษณะของการสัมภาษณ์เป็นการสัมภาษณ์ที่มีคำถามและข้อกำหนดที่แน่นอนตายตัว จะสัมภาษณ์ผู้ใดก็ใช้คำถามเดียวกัน และการสัมภาษณ์จะทำการสัมภาษณ์เป็นรายบุคคล ก่อนการเก็บรวบรวมข้อมูลผู้วิจัยได้กำหนดวันนัดหมายสัมภาษณ์ โดยได้แจ้งให้ผู้สัมภาษณ์ทราบก่อนล่วงหน้า ในการสัมภาษณ์ผู้สัมภาษณ์จะทำการจดบันทึกอัดเสียง โดยก่อนสัมภาษณ์จะขออนุญาตผู้ถูกสัมภาษณ์ในการจดบันทึกการสนทนาก่อนทุกครั้ง

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

1. เก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร เป็นวิธีการศึกษาค้นคว้าเก็บรวบรวมข้อมูลทั่วไปโดยการรวบรวมเอกสารซึ่งเป็นข้อมูลที่มีการบันทึกไว้แล้วโดยผู้อื่น
2. เก็บรวบรวมข้อมูลจากภาคสนาม ผู้วิจัยจะต้องทำการสัมภาษณ์ โดยที่ผู้วิจัยเลือกวิธีการสัมภาษณ์ตามวัตถุประสงค์ของการศึกษาวิจัย ซึ่งใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured interview) โดยที่ผู้วิจัยจะต้องทำการสัมภาษณ์ไปตามคำถามที่กำหนดไว้ในแบบสัมภาษณ์ ซึ่งผู้ศึกษาจะสัมภาษณ์ตามข้อที่กำหนดไว้เท่านั้น และผู้วิจัยจะใช้แบบสัมภาษณ์ซึ่งเป็นคำถามในการสัมภาษณ์และจดบันทึกข้อมูลและบันทึกเสียงตามคำบอกของผู้ถูกสัมภาษณ์
3. การวิเคราะห์ข้อมูลในการทำการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยมีขั้นตอนในการวิเคราะห์ ดังนี้ 1) นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาแยกประเด็นแต่ละประเด็น 2) นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาแยกประเด็นคำถาม แล้วนำมาเปรียบเทียบความเหมือนหรือความแตกต่างของผู้ให้สัมภาษณ์แต่ละคน ก่อนจะนำข้อมูลนั้นไปวิเคราะห์ 3) นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาแยกประเด็นคำถาม แล้วนำมาเปรียบเทียบกับข้อมูลเอกสารที่เกี่ยวข้อง 4) นำข้อมูลที่ได้จากการเปรียบเทียบมาทำการวิเคราะห์ข้อมูลร่วมกัน เพื่อสรุปผลการวิจัย โดยใช้การนำเสนอผลการวิจัยในรูปแบบพรรณนา

สรุปผลการศึกษา

การวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์สำหรับการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ผู้ศึกษาได้ใช้วิธีการพรรณนาและการวิเคราะห์เนื้อหา โดยการเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 5 คน สามารถสรุปผลของการศึกษาได้ดังนี้

1. ทรัพยากรทางธรรมชาติที่มีอยู่ในชุมชนตำบลตะโล๊ะกาโปร์ อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี สรุปได้ดังต่อไปนี้

1.1) มีป่าชายเลนซึ่งอยู่ในเขตป่าสงวนป่าสงวนแห่งชาติป่าชายเลนยะหริ่งในตำบลตะโล๊ะกาโปร์ อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี มีชนิดพันธุ์ไม้ที่พบบริเวณศูนย์ศึกษาธรรมชาติป่าชายเลนยะหริ่งพบว่า มีพันธุ์ไม้ป่าชายเลน จำนวนทั้งหมด 22 ชนิด ประกอบด้วย ไม้ยืนต้น 15 ชนิด ไม้พุ่ม และกิ่งพุ่ม 7 ชนิด สำหรับสัตว์ในป่าชายเลน มีทั้งสัตว์เลื้อยคลาน เช่น กิ้งก่า แลน หรือตะกวด งูชนิดต่างๆ สัตว์จำพวกนก เช่น นกกระยาง นกหัวขวาน นกกินปลี และ นกน้ำหลายชนิด สัตว์ที่เลี้ยงลูกด้วยนม เช่น นาก กระรอก ค้างคาว และสิ่งแสม โดยเฉพาะสิ่งแสมจะมีอยู่เป็นจำนวนมากค่อนข้างเชื่องและคุ้นเคยกับคนที่อาศัยอยู่ใกล้ๆ บริเวณนี้ ซึ่งตอนเย็นถึงเหล่านี้อาจจะออกมาเย็นเล่นหรือกินอาหารที่คนที่สัญจรไปมาให้ สร้างความตื่นตัวให้กับ ผู้พบเห็น

1.2) มีทรัพยากรทางด้านทะเลที่ติดกับชายฝั่งทะเลด้านอ่าวไทย (ชาวบ้านเรียกว่าทะเลนอก) ส่วนพื้นที่ด้านทิศตะวันตกติดต่อกับชายฝั่งทะเลของอ่าวปัตตานี (ชาวบ้านเรียกว่าทะเลใน) ทำให้ชาวประมงพื้นบ้านสามารถจับสัตว์น้ำได้ทั้ง 2 ฝั่งทะเล

- สัตว์ในทะเลฝั่งอ่าวไทย (ทะเลนอก) ที่ชาวประมงพื้นบ้านนำมาประกอบเป็นอาหาร และเป็นสัตว์ทางเศรษฐกิจ ได้แก่ ปลาทรายหรือปลาบูลธ ปลาหลังเขียว ปลาอินทรี ปลากระเบน และ กุ้ง

- สัตว์ในทะเลฝั่งอ่าวปัตตานี (ทะเลใน) ที่ชาวประมงพื้นบ้านนำมาประกอบเป็นอาหาร และเป็นสัตว์ทางเศรษฐกิจ ได้แก่ ปลากระบอก กุ้งแชบ๊วย กุ้งกุลาดำ

ดังนั้นในตำบลตะโล๊ะกาโปร์ อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี มีทรัพยากรทางธรรมชาติที่หลากหลาย ไม่ว่าจะเป็นทรัพยากรทางด้านป่าชายเลน ทรัพยากรทางทะเล ซึ่งมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อระบบนิเวศ เป็นถิ่นกำเนิด เป็นแหล่งที่อยู่อาศัย แหล่งเพาะพันธุ์และแหล่งเจริญเติบโตของสิ่งมีชีวิตทั้งพืชและสัตว์ และยังเป็นพื้นที่ที่มีศักยภาพที่เอื้อประโยชน์ต่อการดำรงชีวิตของคนในชุมชน ไม่ว่าจะเป็นแหล่งอาหารของคนในชุมชน การประกอบอาชีพการทำประมงพื้นบ้าน ซึ่งล้วนเป็นการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรทางธรรมชาติทั้งสิ้น ทำให้คนในชุมชนเห็นคุณค่าของทรัพยากรที่มีอยู่ และยืนอยู่บนพื้นฐานของความเข้าใจในทรัพยากรธรรมชาติแต่ละชนิด

2. การจัดการทรัพยากรทางธรรมชาติอย่างยั่งยืนของชุมชนตำบลตะโล๊ะกาโปร์ อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี มีดังนี้

2.1) ชาวบ้านมีการจัดกิจกรรมการปลูกป่า และปรับปรุงสภาพป่าชายเลนในโอกาสต่างๆ เนื่องจากชาวบ้านเห็นการสูญเสียป่าชายเลน และความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรสัตว์น้ำ ซึ่งเป็นพื้นฐานของการดำรงชีวิตของชุมชน โดยชาวบ้านมีการจัดกิจกรรมการปลูก เสริม และปรับปรุงสภาพป่าชายเลน จากการสนับสนุนของสถานีพัฒนาทรัพยากรป่าชายเลนที่ 39 (ปัตตานี)

2.2) ชาวบ้านมีการจัดกิจกรรมดูแลเขตพิทักษ์ป่าชายเลนและสัตว์น้ำ ชาวบ้านดูแลพื้นที่ป่าที่อุดมสมบูรณ์มีอาสาสมัครของชุมชน และกลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากร เป็นชุดปฏิบัติการออกไปตรวจสอบ ควบคุมดูแลทั้งทางเรือและรถยนต์เพื่อไม่ให้เกิดการบุกรุกทำลายทรัพยากร

2.3) ชาวบ้านมีการจัดกิจกรรมจัดหาและปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำ ทำการปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำ ได้แก่ ลูกปลา ลูกกุ้ง ในพื้นที่ป่าชายเลน ร่วมกับศูนย์วิจัยและพัฒนาประมงชายฝั่งปัตตานี เพื่อปริมาณพันธุ์สัตว์น้ำเป็นการเพิ่มอาชีพและรายได้ ชาวบ้านที่เข้าร่วมกลุ่มฟื้นฟูจะมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมตั้งแต่เริ่มต้นของการฟื้นฟู เช่น ตั้งแต่ขั้นตอนการวางแผน กิจกรรม การแบ่งหน้าที่การทำงานในกลุ่ม การกำหนดวันทำกิจกรรม และการลงมือทำกิจกรรมร่วมกัน (โกวิทย์ พวงงาม 2545, หน้า 56)

2.4) มีการควบคุมและบังคับใช้ระเบียบของชุมชน เป็นการบังคับให้คนในชุมชนปฏิบัติตามเพื่อให้อยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข และเพื่อความ เป็นระเบียบเรียบร้อยในการอยู่ร่วมกัน การปฏิบัติตามกฎระเบียบเป็นพื้นฐานสำคัญของการปฏิบัติตามกฎหมาย กฎระเบียบในเรื่องการจัดการทรัพยากรเกิดขึ้นเพื่อเป็นข้อบังคับให้คนในชุมชนปฏิบัติตามในทิศทางเดียวกัน เกี่ยวกับการใช้ประโยชน์จากทรัพยากร เกิดขึ้นจากกลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากร จากความ

เห็นชอบของทุกฝ่าย และมีพระราชบัญญัติส่งเสริมการบริหารจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง พ.ศ.2558 ของกรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ในการควบคุมและดูแลอีกทางหนึ่งด้วย

2.5) มีหน่วยงานภาครัฐ ที่มีบทบาทในการอนุรักษ์ทรัพยากรทางธรรมชาติ เข้ามาจัดทำเวทีประชาคมในหมู่บ้าน เพื่อให้ชาวบ้านแสดงความคิดเห็นในเรื่องการจัดการทรัพยากรทางธรรมชาติเพื่อให้เกิดความยั่งยืน กระบวนการที่ใช้ในการให้ชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรทางธรรมชาติ คือ จัดการอบรมให้ความรู้ เรื่องความสำคัญของป่าชายเลน ประโยชน์ของป่าชายเลน ผลกระทบของป่าชายเลนที่เกิดจากการกระทำของชาวบ้าน การจัดการกิจกรรมและการรณรงค์ปลูกป่าชายเลนในพื้นที่ ให้ชาวบ้านและนักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมปลูกป่าชายเลน ในวันสำคัญต่างๆ เช่น วันพ่อ วันแม่ และวันสิ่งแวดล้อมโลก ส่งเสริมความรู้ และทักษะการเป็นวิทยากรแก่ชาวบ้านด้านการอนุรักษ์ป่าชายเลน ทำให้สามารถนำเสนอข้อมูลแก่คณะศึกษาดูงานที่มาเยี่ยมชมในพื้นที่ให้ตระหนักถึงความสำคัญของทรัพยากรในชุมชน

2.6) มีกลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลนและทรัพยากรชายฝั่ง ที่จัดขึ้นเพื่ออนุรักษ์ทรัพยากรทางธรรมชาติให้คงอยู่ต่อไปอย่างยาวนานของชุมชน บทบาทของกลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลนและทรัพยากรชายฝั่ง ทำหน้าที่ประชาสัมพันธ์ พูดคุยทุกเวทีที่มีโอกาสในการสร้างจิตสำนึกให้กับชาวบ้าน เช่น การประชุมหมู่บ้านประจำเดือน เพื่อพูดคุยแลกเปลี่ยนเรียนรู้ พร้อมทั้งร่วมกันวางแผนแก้ไขปัญหาร่วมกัน

3. ปัญหา อุปสรรค และแนวทางในการจัดการทรัพยากรทางธรรมชาติอย่างยั่งยืนของชุมชน ตำบลตะลีะกาโปร์ อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี

3.1 ปัญหาและอุปสรรค ในการจัดการทรัพยากรทางธรรมชาติอย่างยั่งยืนของชุมชนตำบลตะลีะกาโปร์ อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี

1) ชาวบ้านขาดการมีส่วนร่วม โดยในเรื่องการ ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ในเรื่องของการจัดการทรัพยากรทางธรรมชาติ มีเพียงบางกลุ่มเท่านั้นที่มีการร่วมตัวกันในการทำกิจกรรม ทั้งนี้เนื่องจากชาวบ้านเห็นถึงประโยชน์ของการเข้าร่วมน้อยนักถึงประโยชน์ของตนเองเป็นหลัก เมื่อมีการขอความร่วมมือในการทำกิจกรรมชาวบ้านมักจะอ้างว่าไม่มีเวลาในการเข้าร่วมต้องใช้เวลาส่วนใหญ่ในการประกอบอาชีพ หากไม่ไปประกอบอาชีพก็จะขาดรายได้ เนื่องจากชาวบ้านบางคนต้องออกไปประกอบอาชีพรับจ้าง ค่าขาย ออกทะเลจับสัตว์น้ำ เลยทำให้ชาวบ้านบางส่วนไม่ได้รับข้อมูลข่าวสาร และไม่มีความเข้าใจ ไม่รู้สึกถึงการเป็นส่วนหนึ่งในการทำกิจกรรมของชุมชน บางครอบครัวเห็นว่าจัดการทรัพยากรทางธรรมชาติ เป็นสิ่งที่ไม่จำเป็นต่อดำเนินชีวิตของตน

2) ค่านิยมที่เปลี่ยนแปลงไปของชาวบ้าน โดยจะเห็นได้ว่าในอดีตชาวบ้านมีชีวิตที่ผูกพันกับทรัพยากรทางธรรมชาติ ทั้งทรัพยากรทางทะเลและทรัพยากรป่าชายเลน ชาวบ้านส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำประมงเป็นหลักหาเลี้ยงชีพด้วยการจับสัตว์น้ำในทะเลจำหน่ายและบริโภคในครัวเรือน แต่ปัจจุบันได้หันมาซื้ออาหารบริโภค และคนรุ่นใหม่ในชุมชนเกิดค่านิยมใน

การออกไปประกอบอาชีพรับจ้าง ทำงานนอกชุมชนมากกว่าการอยู่ในชุมชนเพื่อสืบทอดกิจการประมงจากค่านิยมและวิถีชีวิตที่เปลี่ยนไปของชาวบ้านทำให้ชาวบ้านเห็นคุณค่าของทรัพยากรทางธรรมชาติลดน้อยลง

3) ขาดผู้นำที่มีศักยภาพ เนื่องจากผู้นำที่ได้รับการแต่งตั้งอย่างเป็นทางการ เช่น กำนันผู้ใหญ่ องค์การบริหารส่วนตำบล มุ่งเน้นพัฒนาให้มีความสำคัญในด้านอื่นๆ เช่น โครงสร้างพื้นฐาน ไฟฟ้า ประปา แต่ไม่ได้ให้ความสำคัญในเรื่องการจัดการทรัพยากรทางธรรมชาติ เมื่อถามถึงผู้นำชาวบ้าน ยอมรับและไว้วางใจในตัวผู้นำ แต่พอถามถึงเรื่องของการจัดการทรัพยากรทางธรรมชาติไม่มีชาวบ้านให้คำตอบ

3.2 แนวทางในการจัดการทรัพยากรทางธรรมชาติอย่างยั่งยืนของชุมชนตำบลตะโล๊ะกาโปร์ อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี

- 1) ส่งเสริมให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรทางธรรมชาติอย่างยั่งยืน
- 2) สร้างจิตสำนึกให้กับคนในชุมชน เพื่อให้เห็นคุณค่าและประโยชน์ของทรัพยากรในท้องถิ่น ให้คนในชุมชนมีการตื่นตัวอยู่ตลอดเวลา
- 3) ให้การความรู้เกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรทางธรรมชาติ โดยเน้นให้คนในชุมชนได้รู้จักธรรมชาติที่อยู่รอบตัวเราอย่างแท้จริง ให้มีการศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์และสิ่งแวดล้อม โดยยึดหลักศาสนา สอนให้คนในชุมชนไม่ทำลายทรัพยากรและสิ่งมีชีวิตอื่น ๆ ที่อยู่ในธรรมชาติด้วยกัน และรู้จักการใช้ทรัพยากรทางธรรมชาติให้เกิดประโยชน์และสิ้นเปลืองน้อยที่สุด
- 4) ควรมีการวางแผนในการจัดการทรัพยากรทางธรรมชาติร่วมกันกับหน่วยงานอื่นๆ เช่น ภาครัฐ ภาคเอกชน และให้คนในชุมชนได้รับทราบด้วย
- 5) ควรมีการจัดสรรงบประมาณให้กับการทำกิจกรรมในเรื่องการจัดการทรัพยากรทางธรรมชาติเพื่อให้เกิดความยั่งยืน

อภิปรายผลการวิจัย

การจัดการทรัพยากรทางธรรมชาติอย่างยั่งยืนของชุมชนตำบลตะโล๊ะกาโปร์ อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี มีประเด็นที่นำมาอภิปรายดังนี้

1. ทรัพยากรทางธรรมชาติของชุมชนตำบลตะโล๊ะกาโปร์ อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี มีความหลากหลายและอุดมสมบูรณ์ มีพืชพันธุ์ไม้ที่พบ จำนวนทั้งหมด 22 ชนิด ประกอบด้วย ไม้ยืนต้น 15 ชนิด ไม้พุ่มและกึ่งพุ่ม 7 ชนิด เช่น แสมขาว โกงกางใบเล็ก โกงกางใบใหญ่ ถั่วดำ ถั่วขาว โปรงแดง ตะบูนดำ ตะบูนขาว แสมทะเล ลำพู ลำพูทะเล ตาตุ่มทะเล เหงือกปลาหมอ เป็นต้น โดยพบว่า โกงกางใบเล็กเป็นพันธุ์ไม้ที่พบบ่อยที่สุด และมีความโดดเด่นในพื้นที่มากที่สุดทั้งความโดดเด่นในด้านความหนา ความถี่และการปรากฏ ด้านทรัพยากรสัตว์น้ำพบสัตว์น้ำหลายชนิดที่อาศัยอยู่ในป่าชายเลน สัตว์น้ำที่พบเป็นจำนวนมากที่สุด ได้แก่ หอยแครง หอยจอบ และหอยก้น (ชาวบ้านเรียก หอยตาควาย เพราะมีขนาดใหญ่) กุ้งกุลาดำ

กึ่งแซบวัย ปลานวลจันทร์ ปลากระพงขาว ปูแสม ปูก้ามดาบ และปูดำ สัตว์อื่นๆ ที่พบในป่าชายเลน ได้แก่ หิ่งห้อย ลิงแสม นกกาน้ำ เป็นต้น ทรัพยากรทางทะเล

นอกจากจะมีทรัพยากรทางด้านป่าชายเลนแล้ว ในพื้นที่ตำบลตะโล๊ะกาโปร์ อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี ยังมีทรัพยากรทางด้านทะเลที่ติดกับชายฝั่งทะเลด้านอ่าวไทย (ชาวบ้านเรียกว่าทะเลนอก ส่วนพื้นที่ด้านทิศตะวันตกติดต่อกับชายฝั่งทะเลของอ่าวปัตตานี (ชาวบ้านเรียกว่าทะเลใน) ซึ่งทรัพยากรในฝั่งทะเลด้านอ่าวไทย (ทะเลนอก) สัตว์น้ำที่พบเป็นจำนวนมากที่สุดได้แก่ ปลาทราย หรือปลาบูลย ปลาหลังเขียว ปลาอินทรี ปลากระเบน กุ้งขาว กุ้งหวาย ในส่วนด้านทรัพยากรด้านฝั่งทะเลของอ่าวปัตตานี (ทะเลใน) สัตว์น้ำที่พบเป็นจำนวนมากที่สุดได้แก่ ปลากระบอก กุ้งแซบวัย และกุ้งกุลาดำ

2. การจัดการทรัพยากรทางธรรมชาติอย่างยั่งยืนของชุมชน ตำบลตะโล๊ะกาโปร์ อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี มีประเด็นที่นำมาอภิปรายดังนี้

1) ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากร มีการอนุรักษ์ฟื้นฟู ทรัพยากรทางธรรมชาติเพื่อให้เกิดความยั่งยืน โดยการจัดกิจกรรมให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการปลูกป่าโกงกาง การปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำชนิดต่างๆ มีการจัดกิจกรรมดูแลเขตพิทักษ์ป่าชายเลนและสัตว์น้ำเพื่อให้ทรัพยากรทางธรรมชาติมีความอุดมสมบูรณ์ และเกิดความยั่งยืน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของดำรงศักดิ์ ชัยสนิท และสุนีแสวงกิจ (2537) ได้กล่าวสรุปว่าการอนุรักษ์ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การจัดการของมนุษย์ในการใช้การสร้างสรรค์ การรวบรวม การสงวนรักษา การทดแทน ตลอดจนการส่งเสริมทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้ ได้ประโยชน์มากที่สุด และให้ยั่งยืนจากคนรุ่นปัจจุบันไปจนถึงรุ่นต่อ ๆ ไป

2) ด้านกฎ ระเบียบ ข้อบังคับ มีการควบคุมและบังคับใช้ กฎ ระเบียบของชุมชนในเรื่องการจัดการทรัพยากรเพื่อเป็นข้อบังคับให้คนในชุมชนปฏิบัติตามในทิศทางเดียวกัน เกี่ยวกับการใช้ประโยชน์จากทรัพยากร สอดคล้องกับแนวคิด ทิพวรรณ ภู่นาค (2539, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการจัดการทรัพยากรป่าชายเลน กรณีศึกษาชุมชนบ้านคลองลัด ตำบลบางตะบูนออก อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี ได้กล่าวสรุปว่า การควบคุมและบังคับใช้ระเบียบของชุมชน โดยชุมชนปฏิบัติตามที่กฎหมายของประเทศกำหนด และมีกฎของชุมชนที่ชุมชนตั้งขึ้น คือ ห้ามตัดไม้ในเขตป่าชายเลน ถ้าจำเป็นต้องนำไปใช้ประโยชน์ ได้เฉพาะในกรณีฉุกเฉินเท่านั้น แต่ต้องมีการปลูกทดแทน และมีบทลงโทษหากมีผู้ฝ่าฝืน

3) ด้านการมีส่วนร่วมของหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน ประชาชนในตำบลตะโล๊ะกาโปร์ อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี เข้ามามีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมต่างๆ อาทิเช่น หน่วยงานภาครัฐเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดทำเวทีประชาคมในหมู่บ้าน เพื่อให้ชาวบ้านแสดงความคิดเห็นในเรื่องการจัดการทรัพยากรทางธรรมชาติเพื่อให้เกิดความยั่งยืน จัดการอบรมให้ความรู้ ประโยชน์และผลกระทบของป่าชายเลนที่เกิดจากการกระทำของชาวบ้าน จัดกรรมปลูกป่าชายเลน ในวันสำคัญต่างๆ วันพ่อ วันแม่ และวันสิ่งแวดล้อมโลก และส่งเสริมความรู้และทักษะ ร่วมกันสร้างความตระหนักให้คนในชุมชนเห็นคุณค่าทรัพยากรมากยิ่งขึ้น สอดคล้องกับ

แนวคิดประหยัด หงส์ทองคำ (2527, หน้า 245) ได้กล่าวสรุปว่าการพัฒนาประเทศโดยการกระจายอำนาจ หรือเปิดโอกาสให้ประชาชนแต่ละท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการพัฒนาอย่างใกล้ชิด โดยเริ่มตั้งแต่การศึกษาหรือในหมู่ประชาชนในระดับตำบล หมู่บ้าน เพื่อกำหนดโครงการในการพัฒนา กำหนดวิธีการในการควบคุม ตรวจสอบ เพื่อให้การดำเนินการดำเนินไปตามเป้าหมาย การเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนา มีคุณค่าและคุณประโยชน์ทั้งด้านรูปธรรมและนานธรรม ในด้านรูปธรรมหมายถึงความสำเร็จในด้านนั้น หมายถึงความสำเร็จในการพัฒนาด้านจิตใจ ทำให้ประชาชนเกิดความสามัคคี รู้จักทำงานร่วมกัน ปรึกษาหารือ ฟังความคิดเห็นซึ่งกันและกัน และที่สำคัญเป็นการปลูกจิตสำนึกของประชาชนว่าเขามีส่วนร่วมเป็นเจ้าของท้องถิ่นชุมชน ส่งผลให้เกิดศักยภาพอันสมบูรณ์ต่อการพัฒนาประเทศ

4) มีกลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลนและทรัพยากรชายฝั่ง ที่จัดขึ้นเพื่ออนุรักษ์ทรัพยากรทางธรรมชาติให้คงอยู่ต่อไปอย่างยาวนาน โดยทำหน้าที่ประชาสัมพันธ์ พุดคุยทุกเวทีที่มีโอกาสในการสร้างจิตสำนึกให้กับชาวบ้าน เช่น การประชุมหมู่บ้านประจำเดือน เพื่อพุดคุยแลกเปลี่ยนเรียนรู้ พร้อมทั้งร่วมกันวางแผนแก้ไขปัญหาาร่วมกัน

3. ปัญหา อุปสรรค และแนวทางในการจัดการทรัพยากรทางธรรมชาติอย่างยั่งยืนของชุมชนตำบลตะไละกาโปร์ อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี มีประเด็นที่นำมาอภิปรายดังนี้

3.1 ปัญหา อุปสรรค ในการจัดการทรัพยากรทางธรรมชาติอย่างยั่งยืนของชุมชนตำบลตะไละกาโปร์ อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี

1) ชาวบ้านขาดการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรทางธรรมชาติ โดยเฉพาะในเรื่องการร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ มีเพียงบางกลุ่มเท่านั้น ชาวบ้าน ไม่รู้สึกถึงการเป็นส่วนหนึ่งในการทำกิจกรรมของชุมชน บางครอบครัวเห็นว่าการจัดการทรัพยากรทางธรรมชาติ เป็นสิ่งที่ไม่จำเป็นต่อดำเนินชีวิตของตน สอดคล้องกับแนวคิดของ ระวี อินจินดา (2542) ได้ศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชุมชนบ้านโป่ง ตำบลป่าไผ่ อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ ได้กล่าวสรุปว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านโป่งในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ในด้านการตัดสินใจ และการดำเนินงานพบว่าชาวบ้านโป่งมีระดับการมีส่วนร่วมน้อย

2) ค่านิยมที่เปลี่ยนแปลงไปของชาวบ้าน คนรุ่นใหม่ในชุมชนเกิดค่านิยมในการออกไปทำงานนอกบ้าน ไม่สืบทอดกิจการประมง ทำค่านิยมและวิถีชีวิตที่เปลี่ยนไป ชาวบ้านเห็นคุณค่าของทรัพยากรทางธรรมชาติลดน้อยลง สอดคล้องแนวคิดของ ทิพวรรณ ภู่นาค (2539, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการจัดการทรัพยากรป่าชายเลน กรณีศึกษาชุมชนบ้านคลองลัด ตำบลบางตะบูนออก อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี ได้กล่าวสรุปว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนน้อย ค่านิยมที่เปลี่ยนแปลงไปของชาวบ้านในเรื่องการประกอบอาชีพและการบริโภคทำให้ชาวบ้านเห็นคุณค่าของป่าชายเลนลดน้อยลง

3) ขาดผู้นำที่มีศักยภาพ ผู้นำที่ได้รับการแต่งตั้งอย่างเป็นทางการ มุ่งเน้นพัฒนาให้มีความสำคัญในด้านอื่นๆ เช่น โครงสร้างพื้นฐาน ไฟฟ้า ประปา แต่ไม่ได้ให้ความสำคัญใน

เรื่องการจัดการทรัพยากรทางธรรมชาติ สอดคล้องแนวคิดของ ทิววรรณ ภู่นาค (2539, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการจัดการทรัพยากรป่าชายเลน กรณีศึกษาชุมชนบ้านคลองลัด ตำบลบางตะบูนอก อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี ได้กล่าวสรุปว่าชาวผู้นำตามธรรมชาติอย่างชัดเจนในเรื่องการจัดการป่าชายเลน ผู้นำที่ได้รับการแต่งตั้งอย่างเป็นทางการมุ่งเน้นพัฒนาให้มีความสำคัญด้านอื่น

3.2 แนวทางในการจัดการทรัพยากรทางธรรมชาติอย่างยั่งยืนของชุมชน ตำบลตะลึงกะโปร์ อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี

- 1) ส่งเสริมให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรทางธรรมชาติอย่างยั่งยืน
- 2) สร้างจิตสำนึกให้กับคนในชุมชน เพื่อให้เห็นคุณค่าและประโยชน์ของทรัพยากรในท้องถิ่น ให้คนในชุมชนมีการตื่นตัวอยู่ตลอดเวลา
- 3) ให้การความรู้เกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรทางธรรมชาติ โดยเน้นให้คนในชุมชนได้รู้จักธรรมชาติที่อยู่รอบตัวเราอย่างแท้จริง ให้มีการศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์และสิ่งแวดล้อม โดยยึดหลักศาสนา สอนให้คนในชุมชนไม่ทำลายทรัพยากรและสิ่งมีชีวิตอื่นๆ ที่อยู่ในธรรมชาติด้วยกัน และรู้จักการใช้ทรัพยากรทางธรรมชาติให้เกิดประโยชน์และสิ้นเปลืองน้อยที่สุด
- 4) ควรมีการวางแผนในการจัดการทรัพยากรทางธรรมชาติร่วมกันกับหน่วยงานอื่นๆ เช่น ภาครัฐ ภาคเอกชน และให้คนในชุมชนได้รับทราบด้วย
- 5) ควรมีการจัดสรรงบประมาณให้กับการทำกิจกรรมในเรื่องการจัดการทรัพยากรทางธรรมชาติเพื่อให้เกิดความยั่งยืน

ข้อเสนอแนะเพื่อนำไปใช้

1. ควรมีการพัฒนาเน้นการให้ความรู้เกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม โดยเน้นให้คนในชุมชนได้รู้จักธรรมชาติที่อยู่รอบตัวเราอย่างแท้จริง โดยยึดหลักศาสนา และรู้จักการใช้ทรัพยากรทางธรรมชาติให้เกิดประโยชน์และสิ้นเปลืองน้อยที่สุด
2. ควรมีการสร้างจิตสำนึกแห่งการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมเป็นการทำให้คนในชุมชนเห็นคุณค่าและตระหนักในสิ่งแวดล้อมและธรรมชาติ รวมทั้งผลกระทบ จากการทำกิจกรรมที่ส่งผลต่อสิ่งแวดล้อม
3. ควรให้ประชาชนและหน่วยงานทุกภาคส่วน มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรทางธรรมชาติร่วมกัน โดยเริ่มตั้งแต่ การวางแผนการดำเนินงาน การจัดกิจกรรม การติดตามผลการดำเนินงาน วิเคราะห์ข้อดี ข้อเสีย การปรับปรุงพัฒนาการที่เกี่ยวกับทรัพยากร เพื่อให้คนในชุมชนได้เรียนรู้ เห็นคุณค่า และประโยชน์ของทรัพยากรในท้องถิ่นของตนเอง

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีศึกษาทัศนคติของคนในชุมชนตำบลตะโล๊ะกาโปร์ อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี ต่อความสำคัญของทรัพยากรทางธรรมชาติ ความสำคัญการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรทางธรรมชาติ ทั้งนี้เพื่อสร้างความเข้มแข็งและยั่งยืนให้กับการจัดการทรัพยากรทางธรรมชาติของชุมชนตำบลตะโล๊ะกาโปร์ อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี
2. ควรมีการศึกษาปัจจัยที่ทำให้การจัดการทรัพยากรทางธรรมชาติ ประสบความสำเร็จของชุมชนอื่น เพื่อศึกษาถึงสาเหตุและปัจจัยที่ทำให้ชุมชนดังกล่าวประสบความสำเร็จ สามารถนำมาปรับใช้กับชุมชนตำบลตะโล๊ะกาโปร์ อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานีได้

บรรณานุกรม

- กาญจนา แก้วเทพ.(2530). *มรดกวัฒนธรรมและศาสนาพลังสร้างสรรค์ในชุมชนชนบท*. กรุงเทพมหานคร : รุ่งเรืองสาส์นการพิมพ์.
- โกวิทย์ พวงงาม.(2545). *การเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน*. ม.ป.ท.
- เจิมศักดิ์ ปิ่นทอง.(2527). *การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา*. กรุงเทพมหานคร : ศักดิ์โสภการพิมพ์.
- เจิมศักดิ์ ปิ่นทอง.(2525). *การบริหารงานพัฒนาชนบท*. กรุงเทพมหานคร : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
- ดำรงศักดิ์ ชัยสนิท และสุนีย์ เลิศแสวงกิจ.(2537). *ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม*. กรุงเทพฯ : พิเศษการพิมพ์.
- นรินทร์ชัย พัฒนพงศา.(2546). *การมีส่วนร่วม หลักการพื้นฐาน เทคนิค และกรณีตัวอย่าง*. กรุงเทพมหานคร: 598 Print.
- นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์.(2527). *การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา*.กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยมหิดล.
- นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์.(2546). *การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา*.กรุงเทพมหานคร : ศักดิ์โสภการพิมพ์.
- ประหยัด หงส์ทองคำ.(2527). *การพัฒนาประเทศโดยกระบวนการปกครองส่วนท้องถิ่น*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ยุวัฒน์ วุฒิเมธี.(2526). *หลักการพัฒนาชุมชนและการพัฒนาชนบท*. กรุงเทพมหานคร : ไทยอนุเคราะห์ไทย
- วันรัก มิ่งมณีนาคิน.(2531). *การพัฒนาชนบทไทย*. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- วิรัช วิรัชนิภาวรรณ.(2535). *การบริหารและการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ*. กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์

- สัมพันธ์ เตชะอริก.(2531). *ไผ่ผืนเพื่อหมู่บ้าน*. กรุงเทพมหานคร : พิมพ์ที่เอ็ดดิสัน.
- เสน่ห์ จามริก.(2527). *นโยบายกลวิธีการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาชุมชน*. กรุงเทพฯ : ศูนย์ศึกษานโยบายสาธารณสุข.
- อคิน รพีพัฒน์.(2527). *การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการพัฒนาชนบทในสภาพสังคมและวัฒนธรรมไทยในการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา*. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยมหิดล.
- อคิน รพีพัฒน์.(2527). *การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการพัฒนาชนบทในสภาพสังคมและวัฒนธรรมไทยในการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา*. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยมหิดล.